

بررسی استنادی مقالات در مجلات علوم اطلاع‌رسانی،
فصلنامه پیام کتابخانه، فصلنامه کتاب و کتابداری
در سالهای ۱۳۷۸-۱۳۷۹

اثر: رؤیا مقصودی دریه*

(ص ۲۳ تا ۴۰)

چکیده:

در این پژوهش، ۱۸۱۹ استناد به مقالات ۴ عنوان مجله در حوزه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی طی یک دوره ۲ ساله با استفاده از روش تحلیل استنادی، بررسی شده است و هدف از آن، مشخص کردن پر استنادترین مجلات فارسی و خارجی، پر استنادترین نوع و زبان مواد مورد استناد، بررسی میزان مشارکت نویسندگان در نگارش مقالات، بررسی میزان تألیفی یا ترجمه‌ای بودن مقالات، بررسی سطح علمی و رشته نویسندگان مقالات، و در نهایت مقایسه و تجزیه و تحلیل نتایج حاصل از استنادهای مجلات مورد بررسی با هم است.

واژه‌های کلیدی: استناد، بررسی استنادی، علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، مجله، مشارکت نویسندگان.

***

مقدمه

مجلات از منابع مهم اطلاعات علمی و فنی در جهان حاضر محسوب می‌گردند و در سطح جهانی هر روزه بر تعداد آنها در موضوعات مختلف علمی افزوده می‌گردد. تمامی نشریاتی که در سطح محلی یا ملی در یک موضوع خاص

* عضو هیأت علمی کتابخانه منطقه‌ای علوم و تکنولوژی شیراز

منتشر می‌گردند همه از اعتبار یکسانی برخوردار نیستند و سطح علمی و کیفیت مطلوب آنها به طور آشکار متفاوت است. با استفاده از روش تحلیل استنادی که یکی از روشهای شناخته شده کتابسنجی است می‌توان تأثیر هر یک از مجلات را در حوزه علمی خود مشخص کرد، و میزان اعتبار مجلات را در آن زمینه موضوعی تعیین نمود.

در این مطالعه، ۴ عنوان مجله در رشته علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی که از قدیمی‌ترین مجلات در این حوزه‌اند بررسی شده و نتایج به دست آمده مقایسه گردیده است.

پرسشهای اساسی پژوهش

در پژوهش حاضر تلاش شده تا به سؤالات زیر پاسخ داده شود:

۱. پراستنادترین مجلات فارسی و خارجی در مجلات مورد بررسی کدامند؟
۲. پراستنادترین زبان مواد در مجلات مورد بررسی کدامند؟
۳. پراستنادترین نوع مواد در مجلات مورد بررسی کدامند؟
۴. میزان مشارکت نویسندگان در نگارش مقالات در هر یک از مجلات مورد بررسی چگونه است؟
۵. میزان تألیفی یا ترجمه‌ای بودن مقالات در مجلات مورد بررسی چگونه است؟
۶. نویسندگان مقالات در چه مقاطع تحصیلی و یا علمی قرار دارند؟
۷. کتابداران چه درصدی از نویسندگان را به خود اختصاص داده‌اند؟

هدف پژوهش

در این پژوهش سعی شده با استفاده از روش تحلیل استنادی چهار عنوان مجله در حوزه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، بررسی و مقایسه شود تا ضمن مشخص نمودن تفاوت‌های این مجلات در ارائه مقالات، از مقایسه نتایج حاصله معتبرترین مجله در این حوزه مشخص گردد، و نویسندگان و مترجمین فرصت چاپ مقاله‌های خود را در بهترین مجله‌ها بیابند.

جامعه و روش پژوهش

جامعه مورد مطالعه شامل ۱۸۱۹ استناد به مقالات ۴ عنوان مجله در رشته علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی در یک دوره دو ساله است. این دوره دو ساله برای مجلات "علوم اطلاع‌رسانی" و "کتابداری" از مهر ۱۳۷۷ تا شهریور ۱۳۷۹ و برای مجلات "فصلنامه پیام کتابخانه" و "فصلنامه کتاب" از فروردین ۱۳۷۸ تا اسفند ۱۳۷۹ بوده است. روش این پژوهش از نوع پیمایشی است. برای انجام این کار تمامی استنادهای تعلق گرفته به مقالات مجلات مورد بررسی، روی فیشهای مربوطه وارد شده و پس از آن با توجه به سؤالات مطرح شده، شمارشهای لازم انجام گرفته و داده‌ها تجزیه و تحلیل گردیده‌اند.

تجزیه و تحلیل یافته‌ها

در جدول زیر، تعداد شماره‌های ۴ عنوان مجله در حوزه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی مورد بررسی در سالهای مختلف آورده شده است.

عنوان مجله	سال	۱۳۷۷	۱۳۷۸	۱۳۷۹	جمع تعداد شماره‌ها
علوم اطلاع‌رسانی		۲ شماره در جلد ۱	۴ شماره در جلد ۲	۲ شماره در جلد ۱	۸
فصلنامه پیام کتابخانه		—	۴ شماره در جلد ۴	۴ شماره در جلد ۴	۸
فصلنامه کتاب		—	۴ شماره در جلد ۴	۴ شماره در جلد ۴	۸
کتابداری		۲ شماره در جلد ۱	۴ شماره در جلد ۲	۱ شماره در جلد ۱	۷

جدول (۱): شماره‌های مورد بررسی در ۴ عنوان مجله در حوزه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی

بررسیها نشان داده است که تعداد مقالات و تعداد اسنادها در این ۴ عنوان مجله متفاوت بوده است. به طوری که "فصلنامه کتاب" بیشترین تعداد مقاله و استاد را داراست و کمترین میزان مقالات در مجله "علوم اطلاع‌رسانی"، و کمترین میزان اسنادها در مجله "کنابداری" است. میانگین تعداد اسنادها برای هر مقاله در مجله "اطلاع‌رسانی" بالاترین و در "فصلنامه پیام کتابخانه" پائین‌ترین رقم را دارا بوده، و در عنوانهای "فصلنامه کتاب" و "کنابداری" این درصد نزدیک به هم بوده است. نتایج حاصله در جدول شماره (۲) به خوبی به نمایش درآمده است.

عنوان مجله	تعداد مقالات	تعداد اسنادها	میانگین تعداد اسناد برای هر مقاله
علوم اطلاع‌رسانی	۲۶	۳۵۷	۱۳/۷
فصلنامه پیام کتابخانه	۶۷	۴۷۱	۷
فصلنامه کتاب	۶۷	۶۹۹	۱۰/۴
کنابداری	۲۹	۲۹۲	۱۰/۱
جمع	۱۸۹	۱۸۱۹	۹/۶

جدول (۲): میانگین تعداد اسناد برای هر مقاله در ۴ عنوان مجله مورد بررسی

معرفی پراستنادترین مجلات فارسی و خارجی

در این بررسی از آزمایش قاعده برادفورد جهت تعیین مجلات هسته فارسی و خارجی بدلیل اندک بودن تعداد اسنادها صرف‌نظر شده و تنها مجلات براساس میزان اسنادها، برای هر یک از مجلات مورد بررسی مرتب‌گردیده و پراستنادترین مجلات فارسی و خارجی معرفی گردیده‌اند.

نتایج حاصله در این بخش برای مجلات فارسی مورد استفاده نشان می‌دهد که در مجله علوم اطلاع‌رسانی از بین ۱۴ عنوان مجله فارسی، پراستنادترین مجله،

انفورماتیک با ۷ استناد و پس از آن "اطلاع‌رسانی" با ۶ استناد بوده است. همچنین در "فصلنامه پیام کتابخانه" به ۲۴ عنوان مجله فارسی استناد گردیده، که پراستنادترین مجله "فصلنامه پیام کتابخانه" با ۱۸ استناد، و پس از آن "فصلنامه کتاب" با ۷ استناد در جایگاه دوم بوده است.

در مجله فصلنامه کتاب ۴۲ عنوان مجله فارسی مورد استفاده واقع شده‌اند که "فصلنامه پیام کتابخانه" با ۲۳ استناد، پراستنادترین مجله و پس از آن "فصلنامه کتاب" با ۱۷ استناد در رتبه دوم قرار دارد. در مجله "کتابداری" نیز به ۲۳ عنوان مجله فارسی استناد شده که پراستنادترین مجله، "نشر دانش" با ۷ استناد و مجله‌های "علوم اطلاع‌رسانی" و "فصلنامه پیام کتابخانه" با ۵ استناد در مرتبه دوم قرار گرفته‌اند.

از مطالعه نتایج حاصله ملاحظه می‌گردد که در بین ۴ عنوان مجله مورد بررسی، در مجله "کتابداری"، پراستنادترین مجله (نشر دانش)، و در مجله "علوم اطلاع‌رسانی" مجله انفورماتیک پراستنادترین مجله به عنوانی غیر از مجلات تخصصی کتابداری اختصاص یافته است. در حالی که در "فصلنامه پیام کتابخانه"، "فصلنامه کتاب" و "علوم اطلاع‌رسانی"، پراستنادترین مجلات مورد استفاده در حوزه مجلات تخصصی کتابداری و اطلاع‌رسانی بوده‌اند. همچنین در بررسیها مشخص گردید که "فصلنامه پیام کتابخانه" در دو عنوان از مجلات مورد بررسی (فصلنامه پیام کتابخانه و فصلنامه کتاب) جزو پراستنادترین مجلات و در یک عنوان دیگر (کتابداری) جزو دومین مجله پراستناد محسوب گردیده است، پس از آن مجله "علوم اطلاع‌رسانی" و "فصلنامه کتاب" هر کدام دوبار در مجلات مورد بررسی جایگاه دوم را به خود اختصاص داده‌اند. جدول شماره (۳) ملاحظه گردد.

دومین مجله پراستناد		پراستنادترین مجله		عنوان و تعداد استناد مجلات مورد استفاده
تعداد استناد	عنوان	تعداد استناد	عنوان	
۶	علوم اطلاع رسانی	۷	انفورماتیک	علوم اطلاع رسانی
۷	فصلنامه کتاب	۱۸	فصلنامه پیام کتابخانه	فصلنامه پیام کتابخانه
۱۷	فصلنامه کتاب	۲۳	فصلنامه پیام کتابخانه	فصلنامه کتاب
۵	فصلنامه پیام کتابخانه و علوم اطلاع رسانی	۷	نشر دانش	کتابداری

جدول (۳): معرفی پراستنادترین مجلات فارسی در ۴ عنوان مجله مورد بررسی

همچنین در ارتباط با مجلات خارجی موارد زیر مشاهده گردیده است. در مجله علوم اطلاع رسانی به ۷۸ عنوان مجله خارجی استناد شده که پراستنادترین مجله، "Journal of Documentation" با ۵ استناد بوده و پس از آن چهار عنوان زیر هر کدام با ۴ استناد در جایگاه دوم قرار دارند.

- Bulletin of the Medical Library Association
- ISBN Review
- Management Science
- Sloan Management Review

در "فصلنامه پیام کتابخانه" ۶۳ عنوان مجله خارجی مورد استناد واقع شده‌اند که مجله "Library Trends" با ۹ استناد پراستنادترین مجله، و پس از آن مجله "Bulletin Of the Medical Library Association" با ۸ استناد در رتبه دوم قرار دارد.

همچنین در "فصلنامه کتاب" نیز ۶۷ مجله خارجی مورد استفاده قرار

گرفته‌اند که مجلات،

- Bulletin of the Medical Library Association

- Journal of the American Society for information Science

هر کدام با ۱۰ استناد در رتبه نخست و مجله

- College & Research Libraries

با ۷ استناد در مرتبه دوم قرار دارد.

در مجله "کنابداری" نیز ۳۶ عنوان مجله خارجی مورد استناد واقع شده که

پراستنادترین مجله "Scientometrics" با ۷ استناد و پس از آن "IFLA Journal" با ۳ استناد بوده است.

از مطالعه و بررسی نتایج حاصله در ارتباط با مجلات خارجی ملاحظه

می‌گردد که مجله "Bulletin of the Medical Library Association" در "فصلنامه

کتاب" پراستنادترین مجله و در مجله‌های "علوم اطلاع‌رسانی" و "فصلنامه پیام

کتابخانه" جزو دومین مجله پراستناد محسوب گردیده است. همچنین مجلات

پراستناد خارجی در این مطالعه با مجلات رتبه‌بندی شده در JCR مقایسه و

مشخص گردید که حداقل ۸ عنوان از مجلاتی که به عنوان پراستنادترین مجلات

معرفی شده‌اند در JCR نیز بالاترین رتبه‌ها را دارا بوده‌اند.

لازم به توضیح است که دو عنوان از مجلاتی که به عنوان مجلات پراستناد

معرفی شده‌اند در حوزه رشته مدیریت می‌باشند که آنها نیز در JCR در رشته

مدیریت رتبه‌های بالایی داشته‌اند. جدول زیر رتبه‌های کسب شده این عناوین را در

JCR نشان می‌دهد.

عنوان مجلات پراستناد	رتبه کسبشده در JCR	رشته موضوعی
<i>Journal of Documentation</i>	۲	علوم کتابداری و اطلاع رسانی
<i>Bulletin of the Medical Library Association</i>	۸	علوم کتابداری و اطلاع رسانی
<i>Management Science</i>	۱۳	مدیریت
<i>Sloan Management Review</i>	۴	مدیریت
<i>Journal of the American Society for Information Science</i>	۵	علوم کتابداری و اطلاع رسانی
<i>College & Research Libraries</i>	۷	علوم کتابداری و اطلاع رسانی
<i>Scientometrics</i>	۱۱	علوم کتابداری و اطلاع رسانی
<i>Library Trend</i>	۱۷	علوم کتابداری و اطلاع رسانی

جدول (۴): معرفی پراستنادترین مجلات خارجی در ۴ عنوان مجله مورد بررسی

و مقایسه رتبه آنها در JCR

بررسی پراستنادترین زبان مواد

نتیجه مطالعات انجام شده بر روی ۴ عنوان مجله مورد بررسی نشان داده است که در مجموع از نظر زبان، منابع خارجی بیشتر مورد استفاده قرار گرفته‌اند، به طوری که در انواع مختلف مواد منابع خارجی ۹۲۵ استناد، و منابع فارسی ۹۰۴ استناد را شامل شده‌اند. اما میزان استناد به زبان مواد در ۴ مجله مورد بررسی کاملاً متفاوت بوده است، به طوری که در مجلات "فصلنامه کتاب" و "کتابداری" منابع فارسی بیشترین استنادها را داشته، در حالی که در مجلات علوم "اطلاع رسانی" و "فصلنامه پیام کتابخانه" بیشتر منابع خارجی مورد استناد قرار گرفته‌اند. جدول

شماره (۵) ملاحظه گردد.

خارجی			فارسی					زبان مواد		
جمع	مترقه‌ها	پایان‌نامه	مجله	کتاب	جمع	مترقه‌ها	پایان‌نامه	مجله	کتاب	عنوان مجله
۲۵۹	۲۲	۲	۱۱۳	۱۰۰	۹۸	۳	۱۵	۳۶	۴۲	علوم اطلاع‌رسانی
۲۹۲	۵۷	-	۱۲۲	۱۱۳	۱۷۹	۱۰	۶	۶۳	۱۰۰	فصلنامه پیام کتابخانه
۲۶۶	۱۴	۶	۱۳۰	۱۱۶	۴۳۳	۲۷	۸۱	۱۲۵	۲۰۰	فصلنامه کتاب
۱۰۸	۳	-	۴۶	۵۹	۱۸۴	۴	۲۴	۴۶	۱۱۰	کتابداری
۹۲۵	۱۱۸	۸	۴۱۱	۳۸۸	۸۹۲	۴۴	۱۲۶	۲۷۰	۲۵۲	جمع

x شامل گزارشها، سمینارها، مصاحبه‌ها و غیره می‌باشد که به دلیل اندک بودن تعداد استناد، یک جا تحت عنوان مترقه‌ها آورده شده‌اند.

جدول (۵): توزیع فراوانی استناد به زبان منابع در انواع متفاوت مواد در مجلات مورد بررسی

بررسی پراستنادترین نوع مواد

از نظر استفاده از ابزارهای متفاوت کسب و اشاعه اطلاعات علمی بررسیها نشان داد که در کل، استناد به کتاب بیش از سایر منابع اطلاعاتی بوده، و پس از آن مجله در رده دوم قرار گرفته است. اما چنانچه منابع فارسی و خارجی مقایسه گردد، در منابع فارسی بیشتر کتاب و در منابع خارجی بیشتر مجلات مورد استفاده واقع شده‌اند. از طرف دیگر در سه مجله "فصلنامه پیام کتابخانه"، "فصلنامه کتاب" و "کتابداری" بیشترین استنادها به کتاب بوده، در حالیکه در مجله "علوم اطلاع‌رسانی" مجلات بیشتر مورد استناد واقع گردیده‌اند. به منظور مقایسه پراکندگی نوع مواد در مجلات مورد بررسی به جدول شماره (۶) توجه نمائید.

جمع کل	مشرقه		پایان نامه		مجله		کتاب		نوع مواد / عنوان مجله
	خارجی	فارسی	خارجی	فارسی	خارجی	فارسی	خارجی	فارسی	
۳۵۷	۴۴	۳	۲	۱۵	۱۱۳	۳۶	۱۰۰	۴۴	علوم اطلاع رسانی
۴۷۱	۵۷	۱۰	-	۶	۱۲۲	۶۳	۱۱۳	۱۰۰	فصلنامه پیام کتابخانه
۶۹۹	۱۴	۲۷	۶	۸۱	۱۳۰	۱۲۵	۱۱۶	۲۰۰	فصلنامه کتاب
۲۹۲	۳	۴	-	۲۴	۴۶	۴۶	۵۹	۱۱۰	کتابداری
۱۸۱۹	۱۱۸	۴۴	۸	۱۲۶	۴۱۱	۲۷۰	۳۸۸	۴۵۴	جمع

جدول (۶): توزیع فراوانی اسنادها از نظر ابزارهای متفاوت اشاعه

و کسب اطلاعات علمی در مجلات مورد

تعیین الگوی نویسندگان

در این بخش میزان روحیه همکاری در بین نویسندگان مقالات، مورد بررسی قرار گرفته است. بررسیها نشان داد که در تمامی مجلات مورد بررسی میل به سوی تک نویسنده ای بوده، و میزان روحیه همکاری و تعاون در نگارش مقالات بسیار پائین بوده است. جدول شماره (۷) ملاحظه گردد.

همانگونه که مشاهده می شود از ۲۰۲ مقاله، ۱۸۶ مقاله دارای یک نویسنده بوده، که به طور متوسط در چهار عنوان مورد بررسی حدود ۹۲٪ مقالات، تک نویسنده ای بوده اند. در بین ۴ عنوان مجله مورد بررسی "علوم اطلاع رسانی" با ۱۰٪ در مقالاتی با بیش از دو نویسنده بالاترین و مجله "کتابداری" با ۳٪، کمترین روحیه همکاری در نگارش مقالات وجود داشته است.

عنوان مجله	تعداد نویسندگان	یک نویسنده یا یک مترجم	درصد	دو نویسنده یا دو مترجم	درصد	بیش از سه نویسنده یا مترجم	درصد	جمع کل
علوم اطلاع‌رسانی	۳۵	۹۰٪	۳	۸٪	۱	۲٪	۳۹	
فصلنامه پیام کتابخانه	۶۱	۹۱٪	۶	۹٪	-	-	۶۷	
فصلنامه کتاب	۶۲	۹۲٪	۵	۷٪	-	-	۶۷	
کتابداری	۲۸	۹۷٪	۱	۳٪	-	-	۲۹	
جمع	۱۸۶	۹۲/۱٪	۱۵	۷/۴٪	۱	۰/۵٪	۲۰۲	

× لازم به توضیح است این مقاله دارای ۴ نویسنده بوده است.

جدول (۷): بررسی مقالات مجلات مورد بررسی از نظر تعداد

بررسی میزان مقالات تألیفی یا ترجمه‌ای

شواهد نشان داده است که در مجلات مورد بررسی، سهم تألیف از ترجمه بیشتر بوده است. لازم به ذکر است که این میزان در مجلات مختلف، متفاوت بوده است به طوری که در مجله‌های "فصلنامه کتاب" و "کتابداری" بیشترین مقالات مربوط به مقالات تألیفی بوده، در حالی که در دو مجله دیگر میزان مقالات تألیفی و ترجمه‌ای نسبتی نزدیک به هم را دارا بوده‌اند. جدول شماره (۸) ملاحظه گردد.

چنانچه مشاهده می‌گردد از ۲۰۲ مقاله، ۱۵۴ مقاله تألیفی و ۴۸ مقاله ترجمه‌ای بوده‌اند، در واقع در مجموع مجلات مورد بررسی، ۷۶٪ مربوط به مقالات تألیفی و ۲۴٪ مربوط به مقالات ترجمه‌ای بوده است. این درصد در "فصلنامه کتاب" با ۹۶٪ برای مقالات تألیفی، بالاترین رقم و در "فصلنامه پیام کتابخانه" با ۵۵٪ پایین‌ترین رقم را دارا بوده است.

مجموع	ترجمه‌ای		تألیفی		تألیفی / ترجمه‌ای عنوان مجله
	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۲۹	%۳۳	۱۳	%۶۷	۲۶	علوم اطلاع‌رسانی
۶۷	%۴۵	۳۰	%۵۵	۳۷	فصلنامه پیام کتابخانه
۶۷	%۴	۳	%۹۶	۶۴	فصلنامه کتاب
۲۹	%۷	۲	%۹۳	۲۷	کتابداری
۲۰۲	%۲۴	۴۸	%۷۶	۱۵۴	جمع

جدول شماره ۸: بررسی مقالات مجلات مورد بررسی از نظر تألیفی یا ترجمه‌ای بودن

بررسی سطح علمی نویسندگان مقالات

بررسیها نشان‌دهنده این مطلب است که در کل ۴ عنوان مورد بررسی بالاترین درصد نویسندگان مقالات را دارندگان مقطع کارشناسی ارشد به خود اختصاص داده‌اند و پس از آن اعضای هیأت علمی در رتبه دوم قرار دارند. جدول شماره (۹) ملاحظه گردد.

از مشاهده جدول (۹) مشخص می‌گردد که نتایج به دست آمده در ۴ عنوان مورد بررسی کاملاً متفاوت بوده است. به طوری که مشاهده می‌شود در مجله علوم اطلاع‌رسانی بیشترین درصد (۵۱٪) نویسندگان مقالات دارای مدرک کارشناسی ارشد بوده، و پس از آن دارندگان مقطع کارشناسی (۲۷٪) و سپس با اختلاف اندکی اعضای هیأت علمی (۲۰٪) قرار دارند. در حالی که در "فصلنامه پیام کتابخانه" بالاترین میزان نویسندگان مقالات به اعضای هیأت علمی (۴۸٪) اختصاص یافته و پس از آن دارندگان کارشناسی ارشد (۳۸٪) در رتبه دوم بوده‌اند، و دارندگان مدرک کارشناسی تنها ۱۱٪ از نویسندگان مقالات را شامل شده‌اند.

عنوان مجله	کارشناسی		کارشناسی ارشد		عضو هیأت علمی		ناشخص		جمع	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
علوم اطلاع‌رسانی	۱۲	٪۲۷	۲۳	٪۵۱	۹	٪۲۰	۱	٪۲	۴۵	۱۰۰
فصلنامه پیام کتابخانه	۸	٪۱۱	۲۸	٪۳۸	۳۵	٪۴۸	۲	٪۳	۷۳	۱۰۰
فصلنامه کتاب	۲	٪۳	۴۶	٪۶۲	۲۴	٪۳۳	-	-	۷۲	۱۰۰
کتابداری	۲	٪۷	۲	٪۷	۲۶	٪۸۶	-	-	۳۰	۱۰۰
جمع	۲۴	٪۱۱	۹۹	٪۴۵	۹۴	٪۴۳	۳	٪۱	۲۲۰	۱۰۰

جدول (۹): بررسی مقالات مجلات مورد بررسی از نظر سطح علمی نویسندگان

در "فصلنامه کتاب" نیز نتایج متفاوت از سایر عناوین بوده است به طوری که رقم بالایی (٪۶۴) از نویسندگان را دارندگان مدرک کارشناسی ارشد تشکیل داده و پس از اعضای هیأت علمی با درصد نسبتاً بالایی (٪۳۳) قرار داشته‌اند، و دارندگان مدرک کارشناسی تنها ۳٪ از نویسندگان را به خود اختصاص داده‌اند.

همچنین نتایج حاصله برای مجله "کتابداری" گویای تفاوت بسیار زیاد این مجله با سایر مجلات بوده، به طوری که ملاحظه می‌گردد ٪۸۶ از نویسندگان مقالات را اعضای هیأت علمی به خود اختصاص داده‌اند و تنها ۱۴٪ باقیمانده را دارندگان مدرک کارشناسی ارشد و کارشناسی دربرداشته‌اند.

بررسی رشته تحصیلی نویسندگان مقالات

بررسیها نشان داده است که در مجلات مورد بررسی اکثریت نویسندگان را کتابداران تشکیل داده‌اند. به طوری که در کل حدود ٪۸۷ مقالات توسط کتابداران و ۱۱٪ توسط غیرکتابداران نوشته شده است. کتابداران در نگارش مقالات "فصلنامه

کتاب "بیشترین درصد (۹۳/۱٪) و در "علوم اطلاع‌رسانی" پایین‌ترین درصد (۷۳/۳٪) را کسب نموده‌اند. جدول شماره (۱۰) ملاحظه گردد.

رشته تحصیلی	کتابدار		غیرکتابدار		نامشخص		عنوان مجله
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
علوم اطلاع‌رسانی	۳۳	٪۷۳/۳	۱۱	٪۲۴/۴	۱	٪۲/۳	۴۵
فصلنامه پیام کتابخانه	۶۷	٪۹۱/۸	۴	٪۵/۵	۲	٪۲/۷	۷۳
فصلنامه کتاب	۶۷	٪۹۳/۱	۵	٪۶/۹	-	-	۷۲
کتابداری	۲۵	٪۸۳/۳	۵	٪۱۶/۷	-	-	۳۰
جمع	۱۹۲	٪۸۷/۲	۲۵	٪۱۱/۴	۳	٪۱/۴	۲۲۰

جدول (۱۰): بررسی رشته تحصیلی نویسندگان مقالات در مجلات مورد بررسی

نتیجه‌گیری و پیشنهاد پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 با مرور بر آنچه در این مقاله گذشت، نخستین مطلبی که ذکر آن مهم می‌نماید این است که در طی دوره مورد بررسی با وجود اینکه تعداد شماره‌های تمامی مجلات تقریباً برابر بوده، اما در مجلات "علوم اطلاع‌رسانی" و "کتابداری" تعداد مقالات و استنادها نسبت به دو عنوان دیگر، بسیار پایین بوده، که از دلایل اصلی این مسئله، انتشار دو شماره مجله در یک جلد بوده است. در حالی که مجلات "فصلنامه پیام کتابخانه" و "فصلنامه کتاب" ۸ جلد مجزا را در این دو سال منتشر نموده‌اند، مجلات "علوم اطلاع‌رسانی" و "کتابداری" تنها ۴ جلد مجزا داشته‌اند. حال با توجه به اینکه تعداد مجلات منتشره در حوزه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی بسیار اندک، و از طرف دیگر تعداد مقالات ارائه شده معمولاً در حدی است که حداقل زمانی بین ۱ الی ۲ سال طول می‌کشد تا مقاله‌ای منتشر شود، (این مدت زمان تا حدی باعث کهنگی مطالب مقالات می‌شود) پیشنهاد می‌گردد این مجلات

نیز هر شماره را در جلدی جداگانه منتشر کرده تا امکان چاپ مقالات نویسندگان، در زمانهای کوتاهتر فراهم شود. البته لازم به ذکر است که مجله کتابداری از دفتر ۳۴ به بعد (آخرین شماره مورد بررسی در سال ۱۳۷۹) هر شماره را به طور مجزا منتشر کرده که امید داریم این روند کماکان ادامه یابد و مجله علوم اطلاع‌رسانی نیز در این راستا گام بردارد.

نتایج همچنین نشان داده که پراستنادترین مجلات فارسی در ۳ عنوان از مجلات مورد بررسی، به مجلات تخصصی در زمینه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی اختصاص دارد، و تنها در مجله کتابداری است که پراستنادترین مجله به "نشر دانش" که خاص رشته علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی نمی‌باشد تعلق گرفته است. در این زمینه لازم است بررسی دیگری روی این مجلات در سایر سالها انجام گیرد تا چنانچه در سالهای طولانی‌تر نیز این نتیجه به دست آید علت این مسئله مشخص شود.

همچنین ملاحظه شد که بین مجلات فارسی، "فصلنامه پیام کتابخانه" و بین مجلات خارجی *Bulletin of the Medical Library Association* از پراستنادترین مجلات بوده‌اند و لازم است که روی سالهای طولانی‌تری این بررسی انجام گیرد و نتیجه با نتایج تحقیق حاضر مقایسه گردد.

نتایج بررسیها نشان داد که استناد به منابع خارجی در کل بیشتر بوده است. اما نتیجه برای مجلات "فصلنامه کتاب" و "کتابداری" با دو عنوان دیگر متفاوت بوده، به طوری که در مجلات "فصلنامه کتاب" و "کتابداری" بیشتر، منابع فارسی، مورد استناد واقع شده‌اند. شاید بتوان مهمترین دلیل این مسئله را، نوع و موضوع مقالات ارائه شده در هر مجله دانست که لازم است در این باره نیز تحقیقی جداگانه صورت گیرد.

در ارتباط با پراستنادترین نوع مواد، نتایج نشان داده که در کل کتاب بیش از سایر انواع منابع مورد استناد بوده است و این نتیجه در سه عنوان از مجلات مورد بررسی مشاهده، و تنها در مجله "علوم اطلاع‌رسانی" است که نتیجه متفاوت، و

بیشتر مجلات مورد استفاده واقع شده‌اند. همچنین نتایج حاصله در منابع فارسی و خارجی یکسان نبوده، به طوری که در منابع فارسی بیشترین استنادها به کتاب و در منابع خارجی به مجله بوده است. شاید یکی از دلایل این مسئله، در ترجمه منابع خارجی باشد، زیرا مقالات مجلات به راحتی و سرعت بیشتری ترجمه و قابل استفاده می‌گردند. این مسئله نیز می‌تواند موضوع تحقیق دیگری باشد.

در رابطه با تعیین الگوی نویسندگی نیز شواهد نشان داده که در رشته علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی نویسندگان ایرانی تمایل به کارهای انفرادی داشته و از انجام کارهای گروهی به دلایلی اجتناب می‌ورزند. در این زمینه آقای کریمیان مزیدی در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود تحقیقی بر روی پایان‌نامه‌های رشته کشاورزی انجام داده‌اند که نتایج حاصله گویای این مطلب بوده که نویسندگان خارجی در رشته مذکور تمایل بسیاری به کارهای گروهی داشته‌اند، به طوری که ۶۶/۷ درصد از مقالات توسط دو یا بیش از دو نویسنده نگارش یافته و تنها ۳۲/۳ درصد از مقالات دارای یک نویسنده بوده‌اند. در این رابطه نیز لازم است تحقیقی بر روی مجلات و پایان‌نامه‌های خارجی رشته علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی صورت گرفته و میزان همکاری در بین نویسندگان خارجی در این رشته، بررسی و نتیجه حاصله با نتیجه تحقیق حاضر مقایسه گردد.

همچنین نتایج گویای این مسئله بوده که ۷۶٪ از مقالات منتشر در این مجلات، در مجموع تألیف، و میزان مقالات ترجمه‌ای تنها ۲۴٪ بوده است. این درصد در ۴ عنوان مجله مورد بررسی متفاوت بوده است. به طوری که مجلات "فصلنامه کتاب" با ۹۶٪ و "کتابداری" با ۹۳٪ در مقالات تألیفی بالاترین رقم را به خود اختصاص داده‌اند. دلیل این مسئله نیز شاید پذیرش مقالاتی از نوع تحقیقی از طرف این دو مجله باشد.

در ارتباط با سطح علمی نویسندگان نیز نتایج نشان داد که دارندگان مقطع کارشناسی ارشد بالاترین رقم، و پس از آن اعضای هیأت علمی قرار داشته‌اند. اما این نتیجه در ۴ عنوان مجله مورد بررسی بسیار متفاوت بوده است. به طوری که در

مجله "کتابداری" اعضای هیأت علمی ۸۶٪ از نویسندگان مقالات را به خود اختصاص داده، و تنها ۷٪ از نویسندگان مقالات در این مجله دارای مدرک کارشناسی ارشد بوده‌اند. این نتیجه در مجله "فصلنامه کتاب" با ۶۴٪ برای کارشناسی ارشد و ۳۳٪ برای اعضای هیأت علمی بوده، و در دو عنوان مجله دیگر نیز درصدها کاملاً متفاوت بوده است. این مسئله به سطح علمی مجله و همچنین نوع مقالات ارائه شده ارتباط مستقیم دارد. همچنین نتایج نشان داد که حدود ۸۷٪ از نویسندگان مقالات، کتابدار و ۱۱٪ غیرکتابدار بوده‌اند.

منابع

۱. پورممتاز، علیرضا. فرهنگ کتاب. ویراستار شهروز مدرسی تهرانی، محمدحسین صبور. تهران: سازمان چاپ و انتشار وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۷. ص. ۵۹.
  ۲. سلطانی، پوری؛ راستین، فروردین. اصطلاحنامه کتابداری. تهران: کتابخانه ملی ایران، ۱۳۷۲. ص ۲۷۱.
  ۳. کریمیان مزیدی، محمدعلی. تحلیل استنادی مآخذ پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد آبیاری دانشگاه‌های شهید چمران اهواز، تهران، شیراز و فردوسی مشهد (۱۳۶۷-۱۳۷۷)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه شیراز، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، ۱۳۷۸.
  ۴. مقصودی دریه، رؤیا. بررسی استنادی و تطبیقی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی دانشگاه‌های شیراز و شهید چمران اهواز در سالهای ۱۳۷۲ الی ۱۳۷۶. پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه شهید چمران اهواز، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، ۱۳۷۸.
5. Journal Citation Reports. (CD-ROM). USA: Institute for Scientific Information Inc. 1998.

مراعات اصلی از اصول نشر مقاله

با توجه به اینکه در "فصلنامه کتاب" نشریه کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران ذیل عنوان «از نویسندگان و مترجمان درخواست می‌شود...»، ذکر شده که مطلب ارسالی نباید در نشریه دیگری چاپ شده باشد و نیز با توجه به "راهنمای تحریر و ارسال مقاله علمی - پژوهشی" در "کتابداری" نشریه علمی در تحقیقات کتابشناسی و اطلاع‌رسانی دانشگاه تهران تأکید شده که مقاله در نشریه دیگری به چاپ نرسیده باشد یا همزمان برای نشریه دیگری ارسال نشده باشد با وجود این، مقاله‌ای با عنوان "مجلات هسته خارجی در رشته روانشناسی تربیتی" را خانم رؤیا مقصودی به هر دو نشریه فوق ارسال کرده‌اند و این دو نشریه در شماره پیشین خود (۳۸، ۵۰) مقاله ایشان را همزمان به چاپ رسانده‌اند و بجاست که به مؤلفان و نویسندگان محترم، مطالعه و مراعات اصول ارائه مقاله به نشریات تخصصی که در نخستین صفحات این مجله درج شده است، مجدداً یادآوری شود. عدم رعایت این اصل، به این مورد خاص محدود نبوده و در سایر نشریات نیز روی داده است که گذشته از تبعات آن برای نشریات، به تعهد علمی نویسندگان هم لطمه وارد می‌کند.